

описує . . . Св. Спасає

СВІТЛО З НЕБА
В УКРАЇНІ

18/10/00

10
51044.
О. ГОРИЦВІТ

2581
СВІТЛО З НЕБА
В УКРАЇНІ

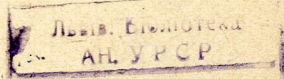
Памятка 950-ліття Хрещення Руси — України

29(17).

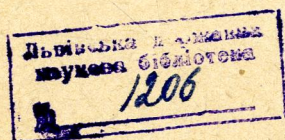
ЛЬВІВ

1938

НА КЛАДОМ ДІЛОВОГО КОМІТЕТУ СЯТА ХРИСТІАНСЬКОЇ УКРАЇНИ

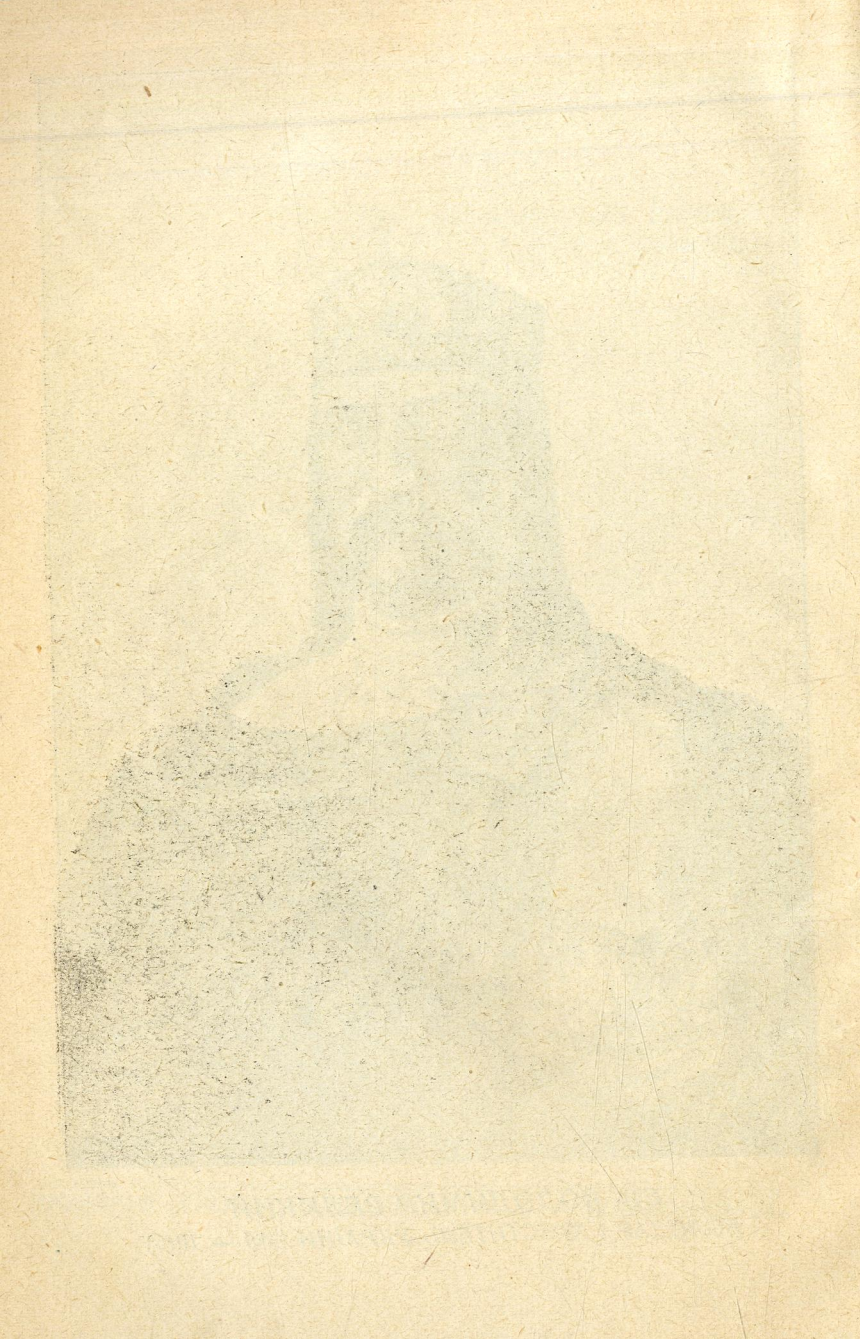

ЧАСТИНУ КЛІШ ДО ЦІЄІ КНИЖЕЧКИ
ВИЗИЧЕНО З В-ВА І. ТИКТОРА
і В-ВА „УКРАЇНСЬКЕ ЮНАЦТВО“.

СВ. ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ
ВОЛОДАР і ХРЕСТИТЕЛЬ УКРАЇНИ (980 — 1015)

ВСТУП

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЮВІЛЕЙ

Цього, 1938, року припадає великий ювілей, пам'ятка Хрещення України. Саме тепер минає 950 літ, як український народ за князя св. Володимира Великого в 988. році прийняв християнську віру. Прийняв її серцем і душею та твердо держиться її вже 950 років по нинішній день.

Різні ювілеї й пам'ятки ми вже святкували й святкуємо. Історія українського народу багата. Чимало було в нас світлих моментів, що їх ми пригадуємо собі, їх переживаємо, бо вони підбадьорюють нашого духа, закріплюють у нас віру у власні сили та є для нас школою життя й національної свідомості.

Ми святкували й святкуємо роковини наших мудрих і хоробрих князів, наших славних гетьманів, наших славних боїв і перемог над ворогами, роковини наших великих письменників і політичних діячів, роковини наших культурно-освітніх і економічних установ та пам'ятки інших світлих історичних подій. Однак ювілей Хрещення України є найсвітлішою подією в історії української нації. Бо християнство поклало перші основи культурно-освітнього життя в Україні та завершило її державно-творче оформлення. Ювілей Хрещення України в нас найстарший і від нього починаються всі інші ювілеї. Хрещення України, це теж ювілей найбільший і всеукраїнський, бо його будуть святкувати всюди, де тільки бється християнське серце українця. Гомоном усіх дзвонів, величавим „Тебе, Бога, хвалим“, концертами й академіями, здвигами та прерізними торжествами стрінемо цей ювілей тут; тиха молитва, мовчазне зідхнення до Господа, попливе там, де новітнє поганство кулями, тортурами й Соловками вбиває всякий зовнішній вияв справжнього життя душі народу. Врешті й ті, що може нині, по

волі, чи по неволі, перестали жити життям христіянина, й ті в цьому ювілейному році Хрещення України мусітимуть глянути на цю світлу картину української історії й застановиться. Ніхто не є в силі заперечити історичного факту.

Ця книжечка, видана з приводу ювілею Хрещення України, відкриє нам минулі сторінки нашої історії, покаже, як тому 950 років жилося нашим предкам, які були їх релігійні вірування, як закріплював князь св. Володимир Великий межі своєї великої держави, як поширив він християнську віру й культуру на українських землях та які особливі користі принесло християнство Україні. Отак передумавши славне минуле, ми зрозуміємо теж вагу сьогоднішньої хвилини та в ювілейному році зробимо висновки, якими дорогами прямувати до кращої майбутності.

1. ЯК ЖИЛИ НАШІ ПРЕДКИ

Колись, у давнину, в нашій любій Україні як у казці жилось нашим предкам. Не багато, а десять соток років тому, все інакше виглядало. Хоч і сонічко те саме світило, і річки плили своїми руслами, і буйні вітри так само переганялися, та проте лице землі за той час дуже змінилося. І ліс, і степ, і звір перевівся; минали сотні літ, і нарід переродився.

Як у зачарованому раї жили колись наші предки. Куди поглянь, тягнулися ліси й ліси. Як описує наш найдавніший літопис, усюди „був бір та й ліс“. Цілу північну сторону Київщини й Волині називали просто лісовою стороною. Від цих лісів взяло свою назву племя деревлян, а тепер Полісся. Давні непрохідні ліси тягнулися від Висли до Дніпра й далі за Дніпро в Чернігівщину. Цілі Карпати, Підкарпаття й західня частина Галичини були вкриті величезними лісами.

Шуміли темні бори й гаї зеленіли. Де ці ліси починалися й де кінчалися, про це не знав ніхто. Цілими днями можна було йти вперед і краю лісам не було. Праліс був великий, густий, темний. Ніхто цих дерев не рубав, вони росли й росли, поки ставало їм природної сили. А потім лісові велитні сохли й порохнявіли самі, валилися від старости, або падали від громів і буревіїв. Величезні їх пні завалювали переходи, яри і провалля, гнили там у болотах і потоках, а на їх порохні виростав новий, молодий ліс, ще густіше й могутніше.

Ліси були всюди. Навіть ті околиці, де сьогодні лісів майже не видно, де сьогодні стеляться безкраї лани збіжжя, колись були вкриті недоступними лісами й пущами. Ще тепер у кожному нашому селі залиши-

лися спомини, що тут і там на різних місцях були колись великі ліси. Половина наших присілків і сіл, горбів і піль мають свої назви від колишніх лісів та гаїв, як нпр. Грабківці, Краснопуща, Вільшина, Калинівка, Дуброва, Березник, Дубина і т. п. Майже в кожному нашому містечку є хоч одна вулиця, що називається Підгай, хоч із гаю сліду вже не стало.

Давні лісові пущі були вогкі та багністі. В тіні дерев, під заслоною гияк і спадаючого листя ховалися джерела, мокровини, озерця, струмочки, потоки й великі ріки та озера. Багна й мочари були такі широкі й неперехідні, що лісові племена могли за ними безпечно ховатися й ніхто до них не мав приступу. Тому й жили ці племена своїм окремим життям і одні про одних якби не знали. Багато давніх осель та оборонних городів повстало в таких багністих околицях. Давні княжі городи, як Звенигород, Белз, Бужськ — ще дотепер славляться болотами.

Чим більше на південь, пущі рідшали й між ліси входили широкі простори трав. Це була смуга т. зв. лугів. Тут було найкраще місце для поселення людей. Як тільки був спокій і від степу не появлялися дикі кочовики, то луги вкривалися оселями. Тут осідали великі, багатолюдні словянські роди, вирубували ліс на будову своїх оборонних дворів, на буйних травах розводили стада худоби, починали орати й управляти землею. Всі найважливіші й найбільші наші городи повстали в цій луговій смузі.

Третя полоса українських земель була в давнину вкрита степами. Степи починалися вже біля самого Києва й залягали цілу південну частину України, над Чорним та Озівським морем, по Дунай і до Кавказького підгір'я. Як буйні дощі напоять бувало землю вогкістю, як зазеленіє трава, як зацвітуть різноколірові квітки, цілий степ виглядав як пишнотканий килим...

Давні подорожники оповідали чуда про буйність трави у степу. Вистарчило лишити плуга на кілька днів у степу, а вже його заростало зілля. Такі високі трави виростили, що волів з рогами не було з них видно, а їздець на коні ледве бачив, куди їхати. Літом, під промінням гарячого сонця, трави жовкли, вянули й хилилися все нижче. Та й не диво, що саме нашими степами ман-

дрували всі східні племена з Азії до Європи. Степ — це було пристановище всіх диких кочовиків, що свобідно випасали тут свої стада й щораз нападали на спокійні словянські оселі. Довгі літа й віки мусіли наші князі з цими дикими ордами воювати, заки український плуг вривався в ці буйні, родючі простори.

Особливо з часів козаччини український степ приляг до нашої душі. Широкий степ, як море. Жовті трави й синє небо відбилися своїми колірами на нашому національному прапорі. Шуміли трави в степу, десь крякало вороння, а на високій могилі козак думу грав на бандурі. Та й чимало там цих могил виростало. Бо тільки козацька шабля завертала дикого турка й татарина з української землі й тільки козацькі груди захоронювали всі європейські країни заходу перед навалюю диких, азійських орд.

Густі ліси, ріки, луки й степи постачали теж перш-завсе поживи нашим предкам. Величезні лісові пуші ховали в собі велику силу дикої звірини. Між нею визначалися величиною зубри й тури, що сьогодні вже зовсім вигинули. З більш поширених звірів був тоді в усіх лісах олень, лось, кабан, рись, куна, лис, вовк, ведмідь. Задля футра цінилися дуже бобри, білки (вивірки), видри. Бобри ще дотепер залишилися на Поліссі й є там під охороною; колись були в нас у великому числі, але винищили їх задля шкірок. На Поліссі, в землі деревлян, жили чорні куниці й лисиці.

Через таке багатство дикої звірини наші предки займалися ловецтвом. М'ясо дичини давало їм поживу, а шкури йшли на одяг. У бобрових і соболевих шубах тоді ходили й шапки носили з дорогих кун. Футрами теж і торгували, або міняли за інший крам. Футрами платили податки й головні данини.

У своїх відвічних лісах наші предки навчилися пасічництва або бортництва. Бджолу зразу ховали в дуплах, або в дірах, вирубаних у пнях лісових дерев. Така діра звалася бортъ, а пасічник-бортник. Є ще дотепер у Галичині село Бортники. Мід мав тоді велике значення у господарстві. З нього робили різні напитки, а навіть платили данину медом. Мід і віск вивозили також заграницю; поруч зо шкурами це були головні продукти давнього господарства.

В ріках та озерах виводилася великою масою риба. Головні роди риби були: щука, лин, пструг, окунь, угор, осетер, плотиця. Українські рибалки запускалися також на Дніпровий лиман і Чорне море, і зганяли звідтіля грецьких рибалок із Херсонесу.

Бортник підбирає мід з борті.

По лісах, багнах і степах жила різнородна птиця. Орел, сокіл, яструб, кречет, каня, кобець, крук, журавель, гуска, качка, дрохва, чапля, чайка, бузько, лебідь — виводилися тут цілими стадами.

Чимало теж худоби годували наші предки. Здавна були в Україні різного роду домашні звірята, бо їх кістки знаходять у слов'янських могилах. Рогату худобу купували в степових народів, або приводили з воєнною добычею. Деяких родів худоби може доховалися самі. Так сірий український віл з високими рогами це та сама порода, що дикий тур. Коні жили табунами в степах дико й їх звали тарпанами. На них улажували

лови й присвоювали. Випасали й чимало овець, свиней, тримали курей і іншу домашню птицю.

Хліборобство знали слов'яни з дуже давніх часів, але в лісовій стороні мало було догідної землі під uprawу ріллі. Тому рільництво поширилося аж тоді, як наші предки ввійшли у більш родючу лугову смугу, а згодом почали заорювати степи. Тоді хліборобство найшло добрі основи й стало головним заняттям. Збіжжя зразу найбільш поширене було просо. З хлібних родів збіжжя управляли жито, пшеницю, ячмінь, овес. Зерно ховали в засіках, мололи на жорнах. Городовини знали небагато, мабуть тільки мак, ріпу, часник і цибулю. Зі стручкових рослин був горох, біб, і сочевиця. Сіяли також льон і коноплі, бо з цього робили полотно, а з полотна шили одяги, цебто білі сорочки, штани (ногавиці) й полотнянки. З овочевих дерев росли в нас дико яблуні, груші, сливи, черешні.

Мешкали наші предки в хатах різного виду. Бідніші будували „хижі“ з хворосту й обмазували глиною. Будинки багатших звалися „палатами“ або „хоромами“. Вони були наче поверхові. Внизу містилися комори, а вгорі світлиці. Такі доми й прикрашували відповідно, особливо чепурні були крівлі. Звичайно ставили крівлі (дахи) на два гострі спади, при чому хребет крівлі закінчувався мальованим гребенем. Кінці крівлі прикрашували різьбами на подоби сонць, або кінських голов. Княжі тереми будували деколи навіть з каміння. В середині на стінах розвішували гарні матерійні опони або килими, а стелі розмальовували в різні фантастичні взірці. Хатню обстанову, як лави, стільці і скрині розмальовували фарбами. До скринь доробляли вигадливі замки. Домашню посудину, як горшки, миски, ведра, світильники, випалювали з глини та прикрашували образками з ловецького життя.

Як бачимо, то культура в нас уже тоді зароджувалася. Вона приходила до нас найбільше від греків із Візантії, а також з Сходу, від арабів та з півночі від скандинавців. Але наш народ не дуже радо підпадав під чужі впливи, а творив свою власну культуру, відповідну до нашої вдачі і традицій. Найбільше тоді розвивалося в нас дерев'яне будівництво, різьба, золотарство (жіночі прикраси й домашня посуда) та до певної

міри й малярство. І хоч у порівнянні з Царгородом ми були культурно багато молодші, то все ж таки у порівнянні з сусідніми слов'янами ми стояли тоді дуже високо.

Громадський устрій у наших предків був патріархальний. Основною організацією громадського ладу був рід. Рід, це була широка родина, що складалася з кількох тісніших родин, споріднених зі собою, зі спільним майном, під владою старшини роду. До такої родини належало около 50 осіб; вони мешкали разом у хатах в одному дворі, мали спільне майно й вели спільне господарство. На чолі такого роду стояв старшина роду, дід чи прадід, що мав над усіма членами роду владу батька, патріярха, й його всі слухали. Подібні роди задержалися в Україні ще донедавна. А в Карпатах, у бойків і гуцулів, ще досьгодні стрічаємо ширші родини, часом до 25 душ, під проводом одного „газди“. Про ці роди і в наших народніх піснях частенько згадується.

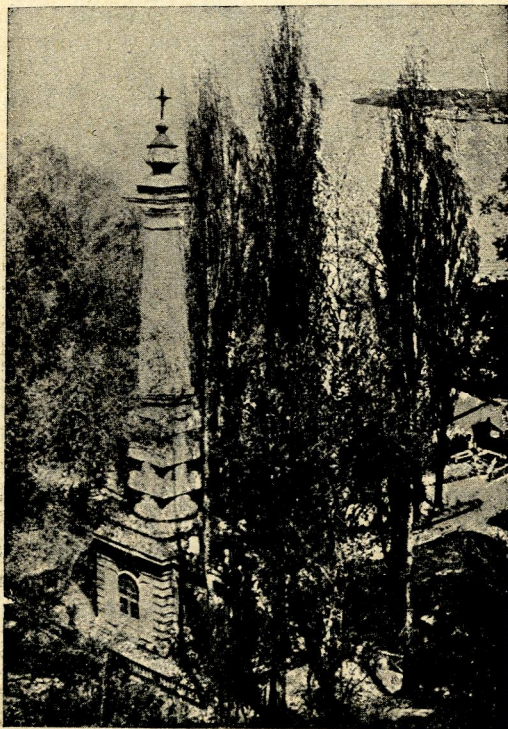
Давній простий спосіб життя вимагав багато рук до важкої праці. Тому чим більше такий рід мав осіб, тим був багатший і могутніший. Крім цього часті війни змушували людей об'єднуватися в численні роди, бо ворогів у ті часи було дуже багато. Тоді все була „війна всіх проти всіх“. Навіть найближчі роди ворогували між собою й часто воювали. Тому кожний рід забезпечував свою садибу перед ворожими нападами, сипав оборонні вали, будував частоколи. Цим способом повставали окремі оборонні оселі. З таких родових осель повставали згодом села, що діставали назву від начальника свого роду, як Дядьковичі, Мавковичі, Жидятичі, Чайковичі й інші. Люди, що належали до одного роду, мали свої окремі звичаї, почитали своїх спільних предків, а при цьому приносили відповідні жертви й відмовляли відповідні молитви.

Зчасом такі головні роди розросталися й ділилися на менші побічні роди. Цим способом повставали племена. Одначе побічні роди трималися головного пня, тому кожне плем'я мало свої окремі звичаї й обичаї, родові закони й передання. Ці племена теж і назву свою виводили від головного свого предка, як радимичі від Радима, вятичі від Вятка і т. п.

Такі племена ще й іншими прикметами різнилися між собою. Багато залежало від того, в яких околицях ці племена мешкали, цебто в горах, лісах, чи на рівнинах. Такі племена різнилися між собою говором, піснюю, ношею, способом господарства, будовою осель, різними обрядами, тощо. Треба ще й те зважити, що давні племена жили далеко одно від одного, часто відгороджені природними недоступними границями, рідко стрічалися, не було між ними догідної комунікації, тому неначе не знали себе й нераз ставали одне проти одного як окремі ворожі народи. Сліди цієї дивовижі ще й досьогодні заховалися в деяких несвідомих околицях, де одне село ворогує з другим

Через те, що українські землі розлогі й своєю природою дуже різnorodні, племінні різниці в українському народі заховалися на довгі віки. І так у Карпатах і на Підгір'ї заховали свої племінні різниці наші гуцули, бойки, лемки, на Поділлі подоляки, на Волині волиняки, на Поліссі поліщуки, а над Дніпром полтавці, чернігівці та інші. Ще й сьогодні трапляється, що підгір'яни мало знають своїх братів подолян, а подоляни жартують з підгір'ян та через несвідомість висмівають їх звички. Але хоч ми, українці, в різних околицях говоримо відмінним говором, носимо відмінну ношу, заховуємо інакші звичаї, інакше господарюємо, інакше проживаємо, то все ж таки ми сьогодні всі свідомі того, що належимо до одної української великої родини, до одного пня й до одного кореня. Ми всі творимо одну українську націю. Це лиш у давнину наші землі лежали порозкидані, а українські племена жили собі окремо, немов за недоступним муром і розвивали своє самотнє життя. Одначе вже тоді ці землі й ці племена чekali лиш на одну сильну руку, що зведе їх в одну нерозривну цілість. Уже перші наші князі вирушали в далекі походи з великим військом, в якому служили не тільки наємні варяги, але й українські відважні дружинники. Князь Святослав Завойовник організував сильну армію, що своїми залізними грудьми торощила війська сильної тоді болгарської держави. Боевий дух охопив тоді всі українські племена і що найкращі вої йшли в похід добувати багатства та слави. Але найсправнішу руку показав князь Володимир, що зумів об-

єднати всі українські племена не тільки боевим духом
воєнних походів, але теж тривкими зв'язками релігій-
них і національних почувань в одну цілість, в одне ті-
ло — русько-української держави.

Памятник Хрещення України в Києві.

2. НАШІ ВІРУВАННЯ В ДАВНИНУ

Простеньке було життя наших предків у давнину. І мешкання їх були простенькі й одяги звичайні, їжа невибаглива, стріляли з лука, а орали звичайною кривулею з дерева. Подібна теж була й їх віра. Вона була простенька, забобонна, поганська. Почитали божків і поклонялися ідолам.

Релігія наших предків ґрунтувалася головню на почитанні природи й її сил, як сонця, місяця, зірок, вітру, грому, лісу, води, тощо. Передусім звертали на себе найбільшу увагу сонце, переміна світла й темноти, тепла й зимна, весняного оживання й зимового замирання природи. А що наш український народ від непамятних часів був народом хліборобським, тому ці сили природи й їх переміни мали для нього дуже велике значення. Бо саме від сонця й його перемін залежав цілий успіх хліборобської праці. Тому наш народ дуже звертав увагу на пори року, зв'язані з обігом сонця й у зв'язку з цими порами року установив відповідні свята та справляв гучні празники. Ці свята й празники святкували тоді з різними обрядами, моленнями, співами, забавами, хороводами, тощо.

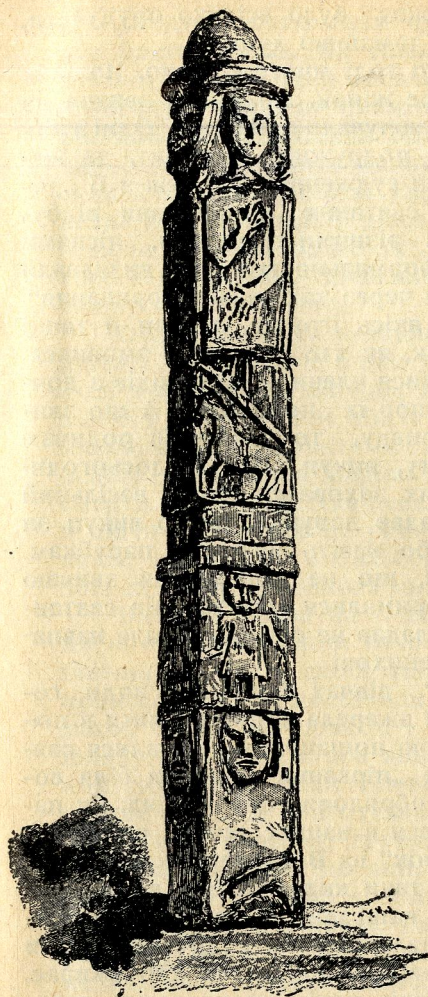
І так у місяці грудні, як сонце звернуло до літа, як день починав більшати, а ніч меншати й переломлювалася сила зими, святкували свято сонця, получене з різними обрядами і співами, що спершу називалося „Корочун“, а пізніше „Коляди“. На весну, як під сильнішим промінням сонця земля скинула з себе льодові окови та прийшов розквіт природи в цілій красі й силі, святкували свято веснянок, або гаївок. Тоді палили вогні, співали, скакали й виводили різні хороводи. В червні, коли дні ставали найдовші, а сонце було на найбільшій висоті й мало найбільше оживляючий вплив на природу, справляли свято Купала, або русалок. Тоді теж па-

лили вогні, співали пісень, а дівчата пускали на воду плетені вінці й ворожили собі долю. Пізніше, під осінь, як сонце взяло зворот на зиму, що заморожувала цвітучу й живу природу, святкували свято обжинок. Обжинки були наче подякою богам за зібрані рільні плоди. Тоді збирали рільні плоди й що найкращі палили божкам у жертву.

Наші предки в поганських часах мали багато богів. Найстарший із них і найголовніший називався Перун. Це був бог лисавки й грому. Його зображували в виді людини з дорогоцінним каменем у руках. Йому, як головному богові, приносили найбільші жертви. По своїй природі Перун, хоч і грізний бог лисавки й грому, проте був також богом життєдайного дощу, а його грім не тільки вбивав і запалював, але й проганяв засуху, задуху й смерть. Тому в жертву Перунові приносили не тільки худобу, але й людей, особливо невільників узятих у бою. Давній літопис оповідає про двох варягів-християн, що їх принесли в Києві Перунові в жертву. А саме: коли князь Володимир, побивши племена вятичів і ятвягів, вернувся зо славою в Київ, постановив у подяку за щасливі походи принести Перунові жертву. Жреці сказали йому, що Перун бажає людської жертви та сам собі її вибере. Кинули жереб на хлопця й дівчину. І впав жереб на юнака Івана, сина варяга Теодора, що вже визнавав Христову віру. Пішли по жертву, але Теодор, як християнин, не видав їм сина, кажучи: „Нехай ваші боги самі прийдуть і візьмуть собі мого сина“! Тоді розлючена товпа кинулася з сокирами на дім Теодора та порубала його. Під звалищами хати погибли Теодор і син його Іван.

Другий бог наших предків був Сварог. Це був бог вогню, а радше бог сонця, що сушить жито й дає йому змогу доспівати. Наш літописець вважає, що Сварог, це те саме, що в литовців бог Теля, „великий коваль, що скував своєму синові сонце й кинув його на небо, щоб гріло та світило“. Тому наші предки віддавали шану теж і Дажбогові, що був богом сонця й сином Сварога.

Неменше від цих богів почитали Світовида, а також Велеса або Волоса, що опікувався худобою й мав великий вплив на домашнє господарство. А Стрибог мав

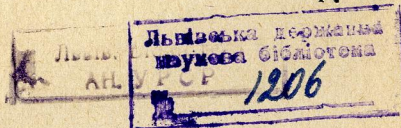
Ідол божка Світовида

бути „богом зустрічі“; його внуками є вітри, прозвані так у „Слові про Ігорів похід“.

Оцим важнішим богам різьбили ідолів, звичайно з дерева, з каменю, а рідше малювали їх на дошках. Їх почитали, їм кланялися й приносили жертви. Одначе крім цих головніших богів вірили ще в безліч інших, дрібніших божків. Це були всякі біси, дідьки, домовики, лісовики, болотяники, мавки, русалки, водяники, польовики та інші. Вони мали перебувати в домах, лісах, на багнах і полях. Їм теж наші предки догоджували, щоб вони не творили людям пакости.

Яка була віра, обряд, такі були й моральні засади та громадянські звичаї і права. Панувало тоді право пімсти й засада „око за око, зуб за зуб“. Тому не диво, що княгиня Ольга так жорстоко помстилася на племені Деревлян, за смерть свого чоловіка Ігоря. Закопати винуватців жи-

вими в яму, задушити їх у розпаленій лазні, спалити цілий город чи порубати невинних дітей, це була звичайна річ. Особливо гірка була доля воєнних бранців, що попали в полон. Це були невільники, що за ними ніхто

не вставлявся. Ними можна було всіляко орудувати, продавати й убивати, як домашню худобу.

У подружжі панувало тоді многоженство. Чоловік мав дві, три або й більше жінок. Подружні звязки не всі українські племена заключували однаково. Одні з них заключували свого роду подружній контракт, де жених умовлявся не тільки з судженою, але теж з її „родом“. При цьому саме сватання й вінчання відбувалося дуже урочисто з різними обрядами, піснями і звичаями. Другі тих формальностей не визнавали й заключували подружжя через так зване „поривання“. Звичайно влаштовували якісь ігрища, забави й танці і тут поривали собі жінок, як хто з котрою змовився. Тому на ці ігрища сходилися члени різних родів з дочками — навмисне на те, щоб їх „поривали“. А що звичай велів „пімстити“ кривду, то суджений родичам „півраної“ складав оплату, викуп. Ще й досьогодні в деяких наших околицях заховався такий весільний звичай, що молодий складає дарунки, цебто викуп за молоду, або її родині, або навіть місцевим парубкам. Натомість у тих племен, що не признавали звичаю „поривання“ жінок, але трималися всіх звичаїв сватання, цю оплату — віно, складав не суджений, але навпаки — родичі судженої женихові.

Подібне „поривання“ дівчат було біля води, головно криниць. Криниці й джерела користувалися в поганській Україні особливою пошаною й уважалися святими місцями. Тому таке „піврання“ дівчини біля води мусіло мати свій суто обрядовий церемоніал. Як пам'ятка з цього часу лишився в наших деяких околицях т. зв. „обливаний понеділок“ на Великдень, коли хлопці обливають дівчат, або таки кидають їх у воду.

Цікаво теж відбували наші предки похорони небіжчиків. В одних племен спалювали їх, у других ховали в землю. Літописець оповідає, що „коли хто вмирає, то правлять над ним тризну, потім розкладають великий костер і спалюють його, а потім збирають попіл у малу посудину та ставлять на стовпі на роздоріжжі“.

Найцікавіший і дуже докладний опис поганських похоронів залишив нам арабський подорожник ібн-Фадлан, що в 922 році зустрівся з валкою українських купців у Великому Болгарі за Волгою. Він описує таке:

„Я дуже хотів бути при спаленні небіжчика, про яке багато чував. Як тільки дізнався про смерть визначного купця, то й побачив. Вони поклали небіжчика в могилу й накрили віком на десять днів, поки не скроїли йому й не пошили одежі. А хоронять у них так: для бідного роблять малий човен, кладуть небіжчика туди й палять. Коли ж умре багатий, тоді його рідня питає його хлопців і дівчат: „Хто з вас умре з ним“? А коли котресь скаже „я“, то вже не можна йому від того відмовитися. Здебільша погоджуються на добровільну смерть дівчата.

Отак, як і вмер згаданий чоловік, запитали в його дівчат: „Котра хоче з ним умерти“? Одна сказала: „Я“! Тоді вибрали дві дівчині, що мали її стерегти й бути з нею, куди б вона не пішла; з черги стали кроїти покійникові одіж і готувати все потрібне. За той час дівчина день у день пила, раділа й співала, готовлючись на смерть. Коли ж настав день, як мали спалити небіжчика й дівчину, я пішов до річки, де стояв його човен. Дивлюсь, човна витягли на беріг, поставили чотири березові підпори, а довкола цього ідолів.

Витягли човна на ті підпори й ходячи сюди й туди вимовляли цілком незрозумілі для мене слова. Небіжчик ще був у своїй ямі, його ще не вийняли. Далі принесли лаву, поставили її в човен і покрили килимами, грецьким шовком і подушкам, теж з грецького шовку. Прийшла стара жінка, що зветься в них „янглом смерти“ й позастелювала все те на лаві. Вона доглядає питва й приготувань, вона теж убиває дівчину. Бачив я її: червону, грубу, недобру з виду.

Далі прийшли до ями, згорнули землю з віка, вийняли мерця в одежі, в якій умер. Я бачив, він почорнів від холоду того краю. Раніш поставили вони з ним разом у могилу напої, овочі й гуслі. Небіжчик нічим не змінився, тільки коліром обличчя. Вони надягли на нього широкі штани, панчохи, чоботи, куртку й парчеву свиту з золотими гудзиками. На голову наділи йому шовкову шапку обшиту соболями, понесли в шатро, що стояло на човні, посадили на килимі й підперли подушками. Далі принесли овочі, напитек, пахучі квітки й кинули перед ним. Принесли собаку, розтяли його на двоє й кинули в човен. Принесли всю зброю небіж-

чика й поклали біля нього. Далі взяли два коні, ганяли ними, поки не попріли, розрубали мечами й кинули в човен. Далі привели два бики, розрубали їх і теж кинули в човен. Зчерги принесли півня й курку, зарізали їх і кинули туди ж .

Слов'янський похорон.

Коли ж настав час поміж півднем і заходом сонця, в п'ятницю, повели дівчину до чогось похожего на одвірки, вона станула на руки мужчинам, піднялася на ті одвірки, сказала щось своєю мовою, і її спустили на .

землю. Потім підняли її вдруге і втретє й вона робила й говорила те саме. Потім дали їй курку, вона відрубала їй голову та кинула геть, а курку кинула в човен. Я спитав у перекладача, що вона говорила й він мені сказав: За першим разом вона сказала: „От бачу я батька й матір“! За другим разом сказала: „Бачу, як сидять усі мої покійні свояки“! Втретє сказала: „От бачу я свого пана, сидить він у саді, а сад гарний, довкола нього мужчини й хлопці. Він кличе мене до себе, ведіть мене до нього“!

Її ввели до човна, вона зняла обручі (гривні) з рук і віддала старій жінці, що зветься „янголом смерти“. Потім зняла гривні, що мала на ногах, і віддала їх двом дівчатам, що її обслуговували. Це дочки „янгола смерти“. Потім підняли її в човен, не впроваджуючи в шатро. Надійшли мужчини зо щитами й палицями й подали їй чарку з напитком. Вона проспівала над нею пісню й випила. Перекладач сказав мені, що це вона прощалася зо своїми подругами. Потім дали їй другу чарку, вона взяла й почала над нею довгу пісню. Стара підганяла її, щоб вона скоріше пила й ішла до шатра, де жде на неї її пан. Я бачив, як вона вагалася, хотіла ввійти в шатро й встромила туди голову. Тоді стара взяла її за голову й затягла до шатра. Мужчини почали бити палицями по щитах, щоб не було чути крику дівчини. В шатрі задушили дівчину мотузом, а баба доконала її ударом широкого ножа.

Потім підійшов найближчий свояк, узяв головню й пішов назадгузь до човна, тримаючи в одній руці головню, а другу держачи ззаду, сам голий і запалив дерево під човном рівночасно з тим, як біля покійника поклали вбиту дівчину. По черзі робили те саме інші: підходили до човна й запалювали костер. Дмухнув дужий, сердитий вітер, полум'я обняло човен і все, що було на ньому. Не минула й година, а вже човен, дерево, небіжчик і дівчина перемінилися в попіл. На місці, де стояв човен, зробили вони щось подібне до круглого горба, встромили в середину великий березовий пал, написали на ньому ім'я небіжчика й ім'я руського князя, що тоді володів, і пішли собі геть“.

Як бачимо, поганська віра була дуже жорстока, бо вимагала багато кривавих жертв і то людських. Через

те вона не могла вдоволити людей, що підносилися своїм духом трохи вище й мали нагоду стикатися з культурним світом.

В 866 р. охрестився київський князь Аскольд. Тоді певно прийняли християнську віру також княжі дружинники, що відбували далекі походи у грецькі християнські землі. А княгиня Ольга перед смертю заборонила робити тризну над собою й її похоронив уже християнський священик. Одначе дійсного навернення українців на Христову віру довершив аж князь Володимир Великий. Численними походами він найперше прилучив до держави створеної його попередниками всі українські землі, а опісля виповів боротьбу поганству й завів християнську віру в цілій Україні.

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ БУДУЄ ДЕРЖАВУ

Як засів Володимир на княжому престолі, наче яс-не сонічко засяло по всій Україні. Він довершив об'єднання всіх племен, що жили досі своїм окремим життям і мали своїх окремих князів та богів, в одну, сильну й могутню українську державу, котрої будову започаткували його славні попередники: Ігор, Ольга та Святослав. Землі, що обнімали сточище Дніпра й Дністра, Прута й долишнього Дунаю, Сяну й горішнього Буга, Двини і Припеті, горішньої Волги й Оки, творили тепер одну величезну полосу, на якій свobodно розвивалися головні торгові шляхи з півночі на південь і з півдня на північ, зо сходу на захід, і з заходу на схід. Всі племена, що мешкали над ріками й у лугах, у лісах і в горах, стали об'єднуватися природними й державницькими вузлами. Київ став столицею й матір'ю всіх городів, де жили українці. А київський князь Володимир був не тільки могутнім володарем-самодержцем цієї величезної держави, але й тим улюбленим „Красним Сонічком“, що його оспівував народ у своїх піснях. Запанував у народі один дух, один лад, а згодом і одна віра і то в правдивого, християнського Бога.

Та не легко приходилося Володимирові творити могутність своєї держави, здобувати народнього духа й любов, видирати дику, поганську віру й закріплювати в народі благородні засади Христової науки. Тільки боевий дух і палке завзяття, що їх унаслідив по своєму батькові Святославові й бистрість ума та благородне серце, що їх передала йому бабка, мудра княгиня Ольга, допомогли йому довершити такого великого діла.

І так уже в перших роках, як засів Володимир на

княжому престолі, мусів він відбути чимало походів. Брат Ярополк, що княжив у Києві, пішов походом на брата Олега в деревлянську землю, а побивши його, вирушив походом на Новгород, де княжив молоденький Володимир. Тоді Володимир мусів утікати на північ, до Скандинавії (Швеції), шукати помочі у войовничих варягів. Підсиливши свою дружину варягами, по році знову вернувся на рідну землю, здобув Новгород, поборов Ярополка (980 р.) й засів укінці на княжому, київському престолі.

Одначе боевий дух Володимира не знав відпочинку. Щоб закріпити свою владу на княжому престолі, майже кожного року відбував воєнні походи на деякі непокірні землі, що користаючи з ослаблення центральної влади Києва за Святослава та з незгоди синів після його смерті, змагали до визволення себе зпід влади Києва та щораз бунтувалися, щоб жити своїм окремим життям, як жили колись у давні часи.

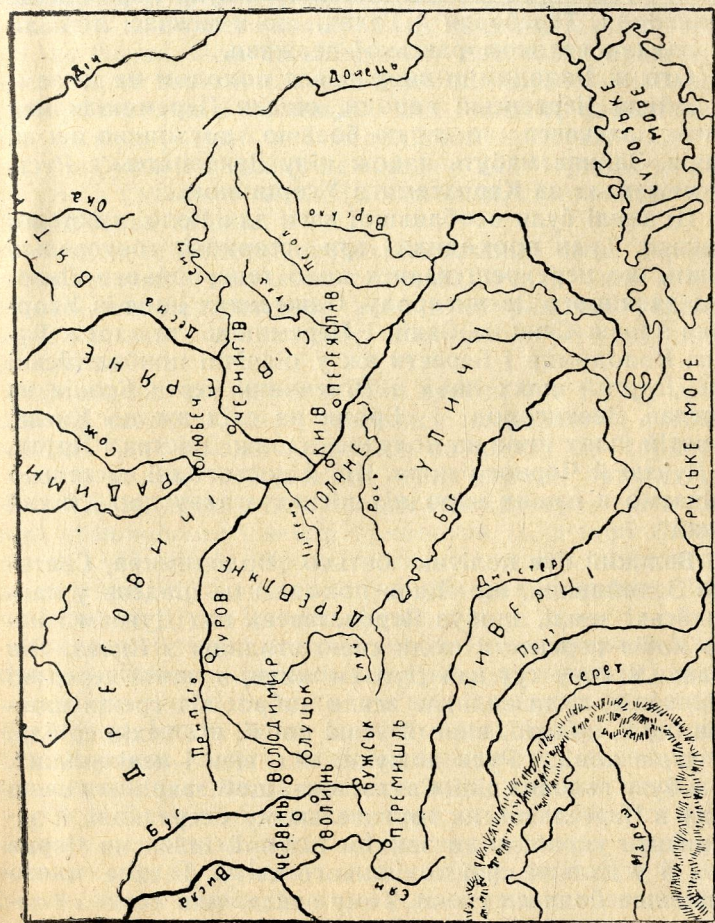
Найперше пішов Володимир походом на племя вятичів, що мешкали на верхівях ріки Оки, і скоро їх приборкав (981-982). Опісля виправився на ятвягів (983 р.). Це було завзяте, дике племя, литовського походження, що жило між Німаном та Двиною в недоступних лісах та щораз звідтам нападало на культурніших сусідів. Заволодівши землею ятвягів, добув Володимир тим чином границю з Прусами і ближчу дорогу з Києва до Балтійського моря. Опісля (984 р.) пішов походом на радимичів (сьогоднішніх білорусинів), переміг їх на річці Піщаній і підчинив під свою владу.

Щоб забезпечити межі своєї держави від сходу, виправився Володимир зо своїм дядьком Добринею на східні Болгар, що мешкали над Волгою й хоч їх не підбив під своє панування, все ж таки зломив їх силу й заключив із ними корисний мир, відкриваючи цим способом словянській людності великі простори для колонізації на сході між фінськими племенами.

Пильну увагу присвятив Володимир теж і західнім межам своєї держави. Ще заки засів на київському престолі, зломив політичну самостійність Полоцька й цілу землю дреговичів, що мешкали між Припеттю, Дніпром і Двиною, підчинив під зверхність Києва.

Згодом сягнув Володимир ще й на землі над Бугом

і Сяном. На Побужжі мешкали дуліби (бужани або во-
линяки) в нинішній Волині, Холмщині й Підляшші.
Здавна в цих сторонах було багато городів, що стояли
на високих горбах серед лісу, або на островах серед

Українські племена в X віці.

недоступних багон і мочарів. Один з тих городів, Во-
линь над Бугом, дав назву племені волинян і цілій
волинській землі, а на захід від Буга, над річкою Гуч-
вою, стояв другий славний город, Червень, від якого

ціла околиця дістала назву червенських городів. Знову на Посянні, в нинішній Галичині, над Сяном і Дністром мешкало плем'я, що називало себе хорватами. Ці землі від найдавніших часів були густо заселені, а головніші города цих земель були Перемишль, Звенигород, Теревовля й Галич, що в міжчасі підпали під впливи великоморавської держави.

Ото ж Володимир виправився походом на ці землі, зайняв Червенські города, опісля Перемишль над Сяном і загнався зо своєю боєвою дружиною аж за Краків. Зайняв мабуть також цілу Закарпатську Русь, що межувала за Карпатами з Угорщиною.

Ці землі були особлившої ваги для Володимирової держави. Туди проходили три старинні, торговельні шляхи, що перехрещувалися коло теперішнього Львова, а давнішого Звенигороду. Один шлях ішов із Угорщини здовж Сяну на Сянік і Перемишль та здовж Буга на Володимир і Берестя аж у північні прибалтійські краї. Другий шлях ішов з Німеччини через Краків на Ярослав, Звенигород і Броди на схід аж до Києва. А третій шлях ішов на полудне, здовж Дністра і Прута, до Дунаю й Чорного моря. Ще й досьогодні частенько стрічаємо в наших народніх піснях згадку про „тихий Дунай“.

Великий був політик батько Володимира, Святослав Завойовник, що йшов походом на південь у наддунайські землі, здобув Переяславець над Дунаєм і навіть хотів перенести сюди свою столицю з Києва. Він казав: „Я хочу тут над Дунаєм жити, в самій середині моїх країв, куди спливає всяке добро: від греків шовкова одіж, золото, вино й усякі овочі, від чехів срібло, від угрів коні, з Руси кожухи, мід, віск і невільники“. Це ж була головна ціль Святослава, щоб закріпити свою владу в Переславці, як торговельному осередкові, й забезпечити українським землям вільний шлях на Чорне море й у дальші краї тодішнього світу. І саме цього найбільше боялися греки. Тому заключили союз з болгарами проти Святослава. На Дніпрових порогах печеніги розгромили Святославову дружину та вбили самого Святослава.

Та ще більшим політиком показався Володимир. Бачачи загрозу від полудня, звернув свої

сили найперше на захід. Торговельні шляхи, що туди проходили, відкривали добрий зв'язок із Дунаєм і Царгородом: один поперек гір, другий здовж Прута. Автім із великих земних багатств сьогоднішньої України історичну роль грали тільки галицькі продукти, цебто сіль та почасти залізо. Тому не диво, що Володимир, як тільки засів на київському престолі, зорганізував похід на західні племена дулібів і хорватів, забираючи прикарпатські солянки. Тим чином забезпечив свою державу, щоб цей необхідний продукт, яким є сіль, прибував в Україну не тільки з над Чорного моря, але теж з галицької землі (Добромиля, Дрогобича, Калуща, Косова та ін.).

Осьтак забезпечивши західні границі своєї держави, та зв'язавши населення сточища Буга й Сяну в одну національно-культурну цілість із рештою українських племен, звернув тепер Володимир усі свої сили на південь.

Особливо останніми літами зросли тут у силу дикі племена печенігів, що розсівшись на розлогих степах України, були грізною запорою на шляху до Чорного моря, ба навіть підсувалися величезними ордами аж під сам Київ. Багато боїв зводив Володимир з цими дикими степовиками і вкінці приборкав їх, а щоб забезпечити свої землі перед їхніми нападами, побудував багато городів та укріплень по обидвох сторонах Дніпра й здовж річки Роси та Сули.

Задрижав перед боевою силою Володимира й Царгород. З сильними рядами завзятих дружинників пішов Володимир швидким походом на південь аж у грецькі кольонії на Криму й по довгій облозі здобув портове місто Корсунь. Одначе повінчавшись з грецькою царівною Анною, занехав дальші походи на грецькі землі.

Отак Володимирова держава стала одною з найбільших держав в Європі. Вона простягалася від Карпатських гір до Кавказу, а на півночі до Волги та до Ладозьського озера. До київської держави належав цілий торговельний шлях, що йшов із Балтійського до Чорного моря. Ще важніше було те, що під владою Володимира знайшлося Підкарпаття. Тутешні сільні джерела мали велику вагу для Придніпрянщини, особливо від часу, як дикі орди печенігів замкнули дорогу

до соляних озер над Чорним морем. У різних околицях побудував Володимир багато городів, а на Волині, недалеко Буга, побудував новий город і від свого імени назвав його Володимиром.

З сусідами жив тепер Володимир у мирі та згоді. З Царгородом від часу подружжя князя з грецькою царівною Анною були приязні взаємини. Ще більше розвинулася торгівля, грецькі купці й ремісники осідали в Україні, а до Царгороду йшли часто варязькі й українські дружини. В приязні жив Володимир з угорським королем Стефаном та з чеським князем Андрихом. З Польщею теж заключив мир, хоч він довго не втримався.

Чимало трудів вложив Володимир теж у внутрішню організацію держави. Давніше по різних городах сиділи свої, місцеві князики, що з київським князем не були нічим зв'язані. Тому Володимир завів іншу управу, назначуючи по різних землях намісниками своїх синів. Таким побитом зосередив усю владу в своїх руках та затіснив зв'язки всіх земель із київським княжим престолом. За ці подвиги над розбудовою української держави історія надала Володимирові ім'я Великого.

СВЯТИЙ ВОЛОДИМИР ХРЕСТИТЬ УКРАЇНУ

Закріпивши свою владу на княжому київському престолі й забезпечивши границі своєї могутньої держави, постановив Володимир завести лад і порядок в її нутрі. Пекучою справою було наладнати судівництво й державні закони, поширити школи й освіту в народі, а також навязати торговельні взаємини з сумежними державами. Та в першу чергу постановив Володимир позбутися поганства в державі й завести в народі правдиву віру християнську, таку, яка була в інших культурних народів Європи.

Християнство не було вже тоді новиною в Україні, а особливо в Києві. Літопис згадує, що вже князь Аскольд дав себе охрестити. Давні взаємини з Хозарією, де було багато грецьких християн, походи на Царгород і торговельні звязки з греками теж дуже багато зазнайомлювали наших предків з християнською вірою. В договорі князя Ігоря з греками 944 р., вже виразно згадується про українських християн. Українські державні мужі, що підписували цей договір, одні присягали на свою зброю й Перуна, а другі, що вже були християнами, складали окрему присягу на св. Євангелію в церкві в Царгороді. Вони в Києві навіть мали свою церкву св. Іллі. Це перша церква, що її згадується в Україні.

Після смерті Ігоря засіла на княжому престолі його жінка, княгиня Ольга. Це була перша жінка-княгиня й то небуденної міри. Вона пішла походом на племя Деревлян, приборкала їх силу й тісно звязала з київським престолом. Усі дипломатичні справи й звязки з чужими державами вела Ольга сама й показала в тому ділі великий хист, бистроту ума й ша-

сливу руку. З двома тодішніми цісарствами, візантійським і римським, була у близьких і приязних взаєминах. У 957 р. вибралася княгиня Ольга сама до Царгороду, для поладження багатьох важних справ. Можливо, що в Царгороді не всі справи далось тоді поладнати на користь української держави, тому княгиня в недовгому часі висилає своє посольство до Ні-

Св. княгиня Ольга

меччини, де був тоді королем Оттон I. Великий, могутній володар і політик. Можливо теж, що в цьому часі княгиня Ольга прийняла християнську віру, бо про це посольство княгині збереглася записка одної німецької хроніки, в якій пишеться, що: „959 року посла Олени, королеви Русів, що охрестилася в Константинополі за імператора Романа, прибули до ко-

роля (Оттона) й просили, щоб вислати тому народові єпископів і священників, але, як потім показалося, неширо“.

Згадується в цій німецькій хроніці ім'я „Олени“, бо, як каже український літопис, княгиня Ольга, що охрестилася в Царгороді, при хрещенні дістала християнське ім'я Олени, на пам'ять матері грецького цисаря Костянтина Великого, що перший з цисарів прийняв християнську віру. Згадується теж у цій хроніці, що Ольга висилала посольство „неширо“, бо хоч вислано з Німеччини в Україну єпископа Адальберта на місію, він не вдіяв нічого й по році вернувся з нічим. Але причини могли бути різні: або загаль суспільності в Україні ще не був підготовлений до прийняття нової віри, або будучи у ближчих взаєминах із Царгородом, волів прийняти християнську віру радше з Царгороду, як із Німеччини. Все ж таки фактом є, що княгиня Ольга вже була християнка, мала свого священника в Києві, а Христова Церква за її заслуги причислила її до ряду Святих. Що народ любив княгиню Ольгу й усе згадував її з великою пошаною, свідчить те, що українці по нинішній день залюбки хрестять її іменем своїх доньок.

Від княгині Ольги княжий київський престіл перебрав її син Святослав Завойовник. Це теж була дуже помітна й гарна, найбільш лицарська і благородна постать між першими володарями київської держави. Святослав сам не охрестився, бо це був наскрізь войовничий дух; це був вояк з цілої душі, що майже ціле своє життя провів у далеких походах і завзятих боях. Та все ж таки вже те саме, що Святослав у часі своїх походів такі довгі літа перебував на півдні, у християнській Болгарії над Дунаєм, мало великий вплив на Святослава й на його дружинників. Вони, вернувшись в Україну, багато розказували про християнську віру та цим способом ширили в народі прихильні настрої до неї. Тому наслідник Святослава, Володимир, не починав, тільки продовжував далі цей новий релігійно-культурний рух, що розвинувся вже за його попередників. І тепер лиш про те йшло, щоб виповісти отверту боротьбу поганству та проголосити

християнську віру обов'язковою в цілій державі, а радше надати їй громадянські права.

На це все склалися дуже догідні умовини. Безперечно, що дуже великий вплив на Володимира мала

Князь Святослав Завойовник,
батько св. Володимира Вел.

також його бабка, княгиня Ольга. Батько Святослав, зайнятий военними походами, рідко бував дома й Володимир свої молоденькі літа провів під опікою цієї бабуні-християнки. Вона його вчила, виховувала та

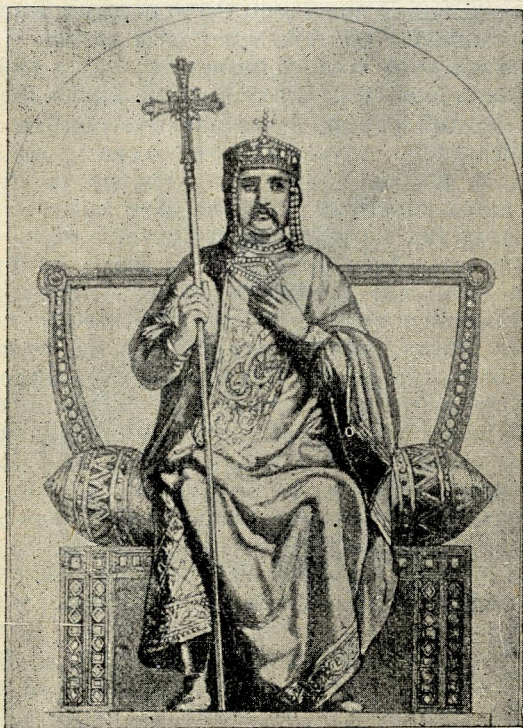
певно дуже багато розказувала про християнську віру.

Опісля Володимир, поширивши границі своєї держави, зіткнувся безпосередньо з своїми сусідами, цебто скандинавцями, Німеччиною, Угорщиною, чехами, болгарами та греками, в яких правили державами володарі-християни. З ними жив Володимир у живих, приятних взаєминах і це теж мало свій вплив. У старинній скандинавській повісті пишеться, що в 986 р. прибув до Києва навіть скандинавський князь Оляф Тригвізон, пізніший король Норвегії. Він прибув сюди зо своєю військовою дружиною й одним англійським священиком. Князь Володимир гостив їх дуже сердечно й вони перебули в Києві цілу зиму. Оляф сам недавно прийняв в Англії християнську віру, тому по дружньому намагався вплинути на свого приятеля Володимира, щоб він зробив те саме. А тому, що цей Оляф визначався великими християнськими чеснотами й святістю життя, мав великий вплив на Володимира.

Крім цього здовж і впоперек великої Володимирової держави проходили важні торговельні шляхи, що ними українські купці свобідно подорожували до різних країв, а звідсіля знову приїздили в Україну чужинні купці, ремісники, подорожники, ба навіть місіонарі. Так що з усіх сторін втискалися в Україну впливи релігійної християнської культури. В головніших осередках київської держави були навіть численні оселі християн-чужоземців, а це теж багато причинилося до ширення християнської віри. Автім і сам Володимир, людина великого ума, пізнав вищість і досконалість Христової віри та впевнився, що народ, який хоче стати великий, сильний і культурний, не може жити в поганській вірі. Тому скоро постановив прийняти християнську віру і впровадити її в цілій своїй державі.

Християнство йшло в Україну головнo двома шляхами: із півдня від греків і болгар та із заходу, від Німеччини й Моравії. І тут і там віра була одна й ця сама, цебто християнсько-католицька, бо тоді ще не було роздвоєння в християнській церкві та поділу на католицький захід і православний схід. Одначе вже тоді була різниця в обрядах. Народи західніх країн, як Німеччини, Моравії та інших, прийняли християнську віру з Риму й відправляли свої богослуження в римо-ка-

толицькому обряді, а східні народи, як греки, болгари та інші, трималися східнього обряду. Треба було зважитися Володимирові, чи прийняти християнську віру в римо-католицькому, чи в греко-католицькому обряді.

Князь Володимир на престолі.

Та вкінці вибрав наш князь Володимир таки греко-католицький обряд, що визначався більшою красою, величавістю й більше відповідав поетичній вдачі слов'янина. Східній обряд дозволяв також на відправу богослужень у рідній мові, підчас коли західній примушував молитися незрозумілою, латинською мовою. В грецькому обряді охрестився сам Володимир, а за ним цілий український народ.

В нашому найдавнішому літописі про цей вибір Володимира записаний ось такий переказ:

Князь Володимир не міг зразу зважитися, звідки прийняти Христову віру: зо сходу, чи з заходу. Скликав він своїх бояр і городських старців на велику раду та сказав до них: „Приходили до мене болгари, магометани, хозарські жиди, німці і греки, вчені й філософи й усі захвалювали свою віру та намовляли кожен, щоб його віру прийняти. Я знаю, що наша поганська віра неправдива, бо правдива віра може бути тільки одна, а в нас кожне плем'я, ба й кожна оселя має свого бога. Я хотів би, щоб увесь мій народ визнавав одну, правдиву віру. Радьте, як це зробити“? А бояри на те відповіли: „Може й правда твоя, княже, що треба нам одної, правдивої віри. Та вибрати найкращу тут на місці трудно. Ніхто не ганить свого, тільки хвалить. Коли ж хочеш добре пізнати, то маєш у себе мужів розумних, пішли їх у чужі краї, нехай побачать, як там поклоняються Богу та прийдуть і скажуть нам. Тоді виберемо, яка буде нам по душі“!

І подобалася ця рада Володимирові. Вибрали десятох мужів і незабаром рушили послы в дорогу. Ходили всюди, куди їм поручили, а вкінці прибули в Царгород. Грецький цар, довідавшись про це посольство з України, запросив їх на обід, а тимчасом написав письмо до патріярха: „Прийшли руські послы, хочуть пізнати нашу віру, прибери церкву та крилос і сам зодягнися в найкращі ризи, щоб бачили славу Бога нашого“.

А на другий день велів патріярх прибрати церкву та хор, як на найбільше свято. Цар повів послів у церкву св. Софії. Тут примістили їх у догідному місці, так що могли оглядати всю велич та красу церкви, добре бачити відправу й чути спів хору. Послы були захоплені величністю й красою греко-католицької церковної відправи. Вони з Царгороду поплили вже просто до Києва й тут стали таке говорити: „Княже, бояри й мужі городські! Так, як ви нам поручили, ходили ми по різних землях та приглядалися, як там люди поклоняються в своїм храмі. Були ми в болгарів, та нема в них веселости й недобра їх віра. Ходили до німців, бачили, як відправляють усякі служби, але краси не бачили ми ні-

якої. Зайшли ми накінець до греків і ввели нас до своєї церкви. І не знали ми, чи ми на землі, чи на небі, бо на землі нема такого виду й такої краси; не вміємо того повісти, але знаємо, що там Бог перебуває з людьми, — і тої краси не можемо забути“! На це бояри і старці сказали князеві: „Якби лихий був грецький закон, не прийняла б його твоя бабка Ольга, а вона була наймудріша з усіх людей“. Тоді Володимир постановив: „Підемо і приймемо хрещення!“ А бояри сказали: „Твоя воля, княже!“

А в Греції володіли тоді спільно цісарі Василь і Костянтин. Вони в тому часі були у великій небезпеці, бо проти них підняв повстання один із вельмож, Варда Фока. Цісар Василь просив тоді Володимира дати йому воєнну поміч. Володимир обіцяв підмогу, але зате зажадав для себе сестри цісарів за жінку. Як дістав приречення, що сестра імператорів, цісарівна Анна, стане його дружиною, вислав поміч цісарям і розбив війська Фоки.

Але як тільки минулася небезпека, горді цісарі забули прислугу Володимира й не хотіли додержати своєї обітниці. Тому Володимир пішов походом на греків, зайняв їх чорноморські кольонії й здобув на Криму місто Корсунь, важний тоговельний осередок і посередник у торгівлі між Царгородом і київською державою.

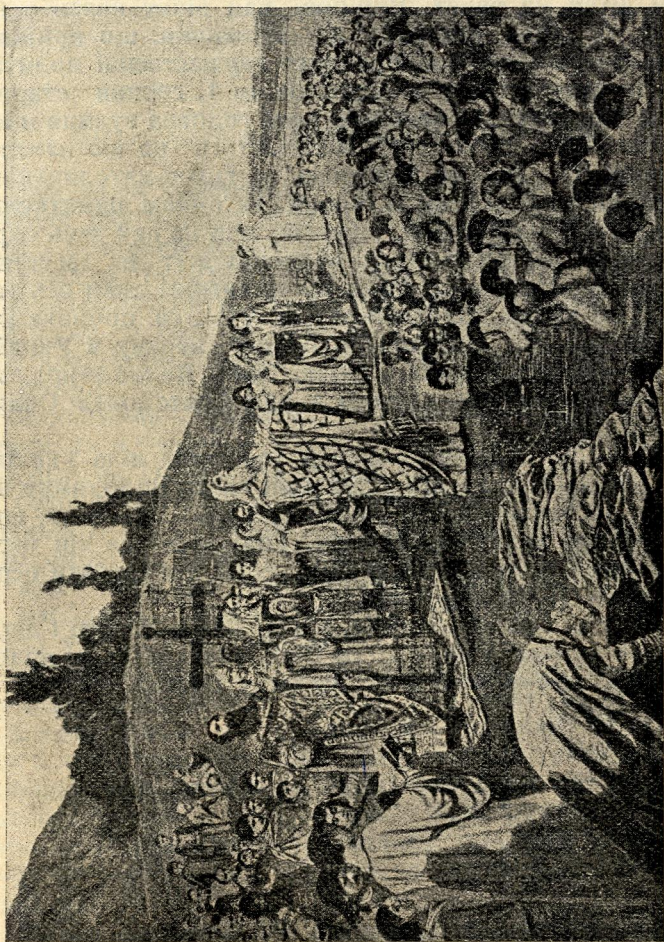
Це був дуже важкий удар для грецьких цісарів, тому вислали до Корсуня свою сестру Анну з цілим цісарським почотом і там відбулося вінчання Володимира. Але Володимир був поганин, а цісарівна Анна християнка. Тому Володимир передтим охрестився й при хрещенні дістав друге ім'я, Василь.

Це було в 988. році. Тепер Володимир, ставши сам християнином, взявся живо поширювати цю нову віру й між своїм народом. Не було це дуже трудно, бо в Києві було вже багато християн, а ще більше прихильників християнства, особливо між боярами й старшиною. А простолюддя, хоч декуди ще було привязане до старих поганських богів, не сміло противитися князеві.

Літописець оповідає, що як Володимир вернувся до Києва, звелів поскидати всіх ідолів, що стояли кру-

гом його теремів. Кам'яних божків розбивали молотами, дерев'яних рубали, ще інших кидали в огонь.

Опісля, як оповідає літописець, приказав Володимир, щоб усі люди зібралися над Дніпром на хрещення.

Хрещення киян у 988. р.

Ще й таке проголосив: „Коли хто не явиться, багатий чи вбогий, — ворогом мені буде!“ І зійшовся народ по-

слушно, кажучи: „Коли б воно не було добре, князь і бояри не прийняли б цього“! Всі мешканці Києва, старі й молоді, багаті й бідні, пішли над Дніпро, щоб прийняти св. хрещення. Тут увійшли в воду, дорослі по шию, молоді близько берега по груди, а батьки тримали дітей на руках. Вийшов над річку князь з боярами й цілим почотом, а священники, що приїхали з Корсуня, з берега відправляли торжественні молитви.

Це було згідно з переданням 1. серпня старого стилю 988 року. По нинішній день головна вулиця в Києві, що веде до Дніпра, називається на цю пам'ятку Хрещатик*). Церква Христова у греко-католицькому обряді визначила день 1. серпня святочним, пам'ятковим днем хрещення України, призначуючи на цей день окремий обряд торжественного водосвяття (т. зв. августове освячення). Вяжуться з цим пропам'ятним днем ось такі свята: св. князя Володимира (28. VII.), св. пророка Іллі (2. VIII) якому побудовано першу церкву в Україні, і св. мучеників Бориса і Гліба, синів Володимира, що згинули мученичою смертю з рук Святополка Окаяного (6. VIII).

Вслід за Києвом прийняла хрещення ціла Україна. В літописі читаємо, що в 992 році князь Володимир вибрався зо священниками на Волинь і до Галичини, щоб тут завести християнську віру. Тоді заснував він місто Володимир Волинський, в яким звелів побудувати церкву в честь Пр. Богородиці.

І радий був Володимир, що пізнав Бога сам і люди його. А церква Христова за його апостольську працю в Україні причислила його до ряду Святих.

*) Тепер большевики змінили цю назву, але народ далі називає її по-давнішому.

ЩО ДАЛО ХРИСТІАНСТВО УКРАЇНІ

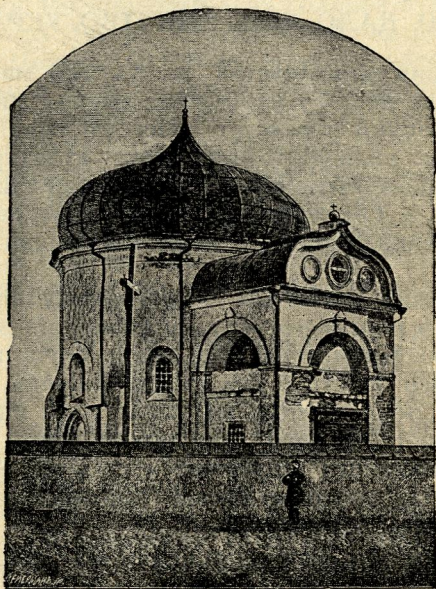
Заведення християнства в Україні має епохальне значення для нашого народу. Хрещення України спричинило основний переворот в історії української нації під оглядом релігійно-моральним, культурно-освітнім і національно-політичним. Український народ зайняв своє місце в сімі європейських культурних народів. Тому хрещення України є найяснішою хвилиною в нашій історії.

Володимир прийняв християнську віру з різних причин, та в першу чергу таки бажав він знайти правдиву релігію. Почитання поганських богів просте, дике, без глибшого змісту й без ясних вказівок, що діється з людиною поза гробом, не могло дати вдоволення ні Володимирові, ні його сучасникам. Тому Володимир усе живо цікавився віруваннями сусідніх народів, жидів, магометан, латинян, греків, і врешті вибрав християнство у грецькому обряді.

Одначе не так легко відвикали від поганства прості люди, що жили далеко в лугах і по лісах та не мали ще змоги пізнати світла Христової євангелії. Та все ж таки й тут поганська віра мало-помалу тратила своє значення. Залишилися по ній тільки деякі обичаї. Починалася повільна, тиха боротьба християнства з поганським світом. Давне забувалося, уступало місця новому або змішувалося з новим та перероблювалося на новий лад.

Таким чином і давні празники пристосувалися до християнських і народні обрядові пісні перемінилися на християнські. Замість свята в честь бога сонця Сварога — Дажбога й перемоги сонця над зимою, при-

йшло в тому часі Різдво Христове, а давні коляди, що раніш звеличували красу й силу сонця, тепер звеличували новонародженого Месію, Спасителя Христа, Правдивого Бога, його Богоматір, янголів та святих. Вправді залишилися в наших колядах і деякі натяки на почи-тання сил природи, сонця, місяця, дощу, рільних пло-дів тощо, але вони тепер так невинно виступають, що ще більше звеличують божество Христа.

Васильківська церква у Володимирі Волинському, що її мав збудувати Володимир Великий у честь свого християнського патрона Василя.

На місце давнього празника веснянок у честь пробудження природи з зимового сну прийшло свято Христового Воскресення, а веснянки й веселі гаївки прилучилися до цього свята, якби для збільшення радості великодніх днів. Знову обходи купальні й русальні пристосувалися до свята св. Івана Хрестителя, що випадає

саме тоді, як сонце піднеслося найвище, а давні обжинкові обряди примінилися до Преображення Христового (Спаса), в якому Церква благословить овочі, мід, квітки та інші рільні плоди. Всякі вірування в польовиків, болотяників, водяників і їм подібних ще надовго залишилися серед темного народу, але як пересуд, забобон.

Християнство мало дуже великий вплив на зміну обичаїв. Сам Володимир, як каже літописець, по хрещенні став лагідніший, закинув своє попереднє рознуздане життя, старався не допускати до проливу крові, опікувався бідними й немічними. Таксамо і в народі поволи стала шезати темрява, дикість, самолюбство й поневолення. Христова віра дала нашому народові тривкі моральні основи та головні засновки культури. Не було вже мови про те, щоб божкам кидати людські жертви; поволі зникали різнородні варварські обичаї в подружньому житті наших племен. Зникли дикі „поривання“ дівчат і жінок на ігрищах і коло криниць, а також шезло поганське многоженство. Християнське нерозривне подружжя одного чоловіка й одної жінки утвердило моральні основи родинного життя, піднесло становище жінки в родині і громаді та вплинуло на гідне виховання дітей. Зникли теж поганські похорони, тризни й уже ніякий хлопець, дівчина, чи жінка не зголошувалися на страшну „добровільну“ смерть за небіщиком чоловіком чи паном.

Змінився теж світогляд нашого народу під впливом Христової науки, що наказує вірним боротися з низькими пристрастями й панувати над собою, навчає ставитися з любовю до інших людей та мати співчуття для нещасних і вбогих. Християнська віра наче б зрівняла людей, полегшила долю нижчих шарів та прямувала до знесення невільництва. Христова віра сказала людям, що бідний, чи раб, це теж людина. І недужого треба доглянути й бідному милостиню подати.

Разом із християнством появилися в Україні перші школи. Перша школа була при церкві, перший учитель був священик, а перший буквар — Псалтир. Володимир добре це розумів, що до кращого державного й народнього життя веде школа й освіта. Тому наш князь дуже ревно опікувався школами. В більших містах при єпископських церквах закладав вищі школи,

а по містечках і селах нижчі. На вчителів спроваджував учених людей із Болгарії і Греції, бо своїх ще не було. Звідтам теж спроваджував книжки до науки. Але народ не розумів ваги науки й не хотів, а радше боявся, посилати своїх дітей до школи. Тому, як оповідає літописець, Володимир велів зразу силою забірати дітей бояр і знатніших громадян та давати їх на книжню науку. Застрашені матері плакали за цими дітьми, як за померлими.

Школа мала в першу чергу вивчити своїх школярів на священиків, бо християнство ширилося, та не було кому його вести. В таких школах учили головне читати, писати, пізнавати святе письмо й богослужбові книги. Хто навчився читати й писати, вже міг стати державним урядовцем. Хто хотів бути письменником, проповідником, чи вищим церковним достойником, мусів ще вивчити грецьку мову й навчитися гарно висловлювати свої думки словом і письмом.

Навчання в київській школі було поставлене навіть дуже високо й ця школа впроваджувала українську молодь у світ знання й культури. З цієї школи вийшов цілий ряд учених людей, що опісля стали головними провідниками культурного життя у Володимировій державі. Вони спершу лиш перекладали з грецької мови на словянську різні книги, опісля й самі почали писати книжки. У цих книжках писали, як треба по християнськи жити з другими людьми. Інші знову почали писати літописи, в яких описували все те, що діялося тоді по всіх українських землях, або що чули від старих людей про давніші часи. Це дуже важне, бо ці літописи стали основою історії України. Якби не ці літописи, ми мало що, або й нічого не знали б про перші початки нашої держави. Заховалося імя літописця Нестора, що був монахом у київському монастирі. Він позаписував дуже багато відомостей про перших наших князів, про воєнні походи, а також і про саме життя тодішнього люду.

Сам Володимир дуже „любив слова книжні“, тобто радо слухав читання, особливо святого письма, а своїм дітям дав велику освіту. Синові його Ярославові історія навіть надала імя Мудрий. Із Володимирової школи вийшов теж пізніший митрополит Іларіон, що визначався

високою освітою та вславився, як великий проповідник.

З поширенням християнства і шкіл, повставали перші бібліотеки. Були в них книги зразу релігійного, а згодом і світського змісту.

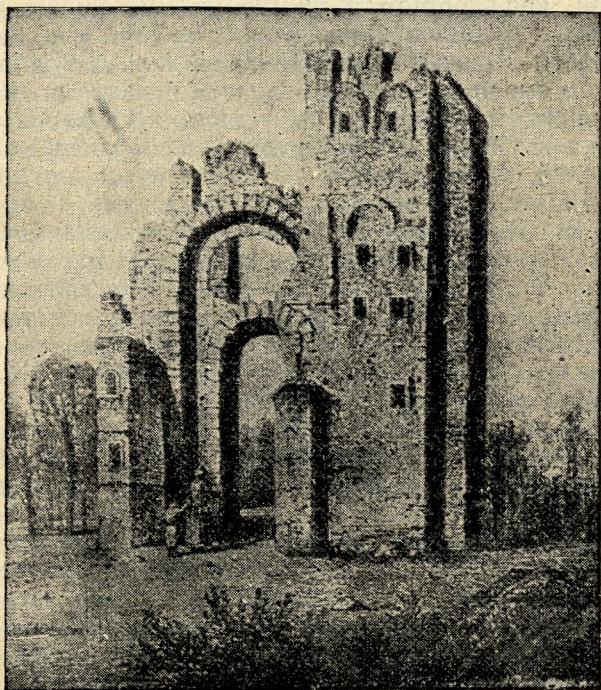
Впарі зо школою й наукою розвивалося й мистецтво, як будівництво, малярство, різьбарство, золотарство, кафлярство та інші роди мистецьких робіт, звязаних з будовою нових Божих храмів. Уже за княгині Ольги стояла в Києві церква св. Іллі. А Володимир зараз по охрещенні звелів будувати церкву св. Василя перед княжим двором, на тому місці, де давніше стояв ідол божка Перуна. Безпосередньо потім князь Володимир почав будову нової, великої мурованої церкви в честь Пресв. Богородиці. Під роком 989. літописець нотує, що Володимир „доручив її Настасієві, корсунянинові й приставив служити в ній корсунських священників та вивінував усім, що взяв у Корсуні: іконами й посудом і хрестами“. Церкву названо „Десятинною“, бо на її удержання Володимир призначив десятку частину своїх приходів. Володимир спровадив із Болгарії і Греції славних майстрів-будівничих і мистців і вони вибудували дуже багато церков не тільки в Києві, але й по інших містах. Опісля знайшлися і свої мистці, що по мистецьки будували не тільки церкви, але й княжі тереми та інші доми.

Десятинна церква згоріла 1017 року й її тоді обновлювали, а 1240 року вона завалилася від напору народу, що шукав на її хорах захисту перед татарами. Опісля на її місці поставлено нову церкву, що простояла до 1824. р. Тоді вчені на румовищах кругом цієї церкви перевели наукові розкопи й познаходили багато останків із Десятинної церкви, як різномодні відламки кольон, капітелів, різьблених плит, частини тинку з малюнками та багато полив'яних плиток долівки, з тризубами. На основі цих останків учені ствердили, що Десятинна церква стояла нарівні з найкращими мистецькими творами Європи.

Врешті християнство й політично підсилило українську державу. Володимир та його дорадники добре відчували, що погани всюди в культурному світі стрічаються з погордою. Вони знали, що хоч київська дер-

жава велика, багата й могутня, то християнські сусіди дивляться на неї з призирством. Тому бажалося їм якнайскорше скинути з себе пятно варварства та стати нарівні з культурними народами.

Так само й те, що Володимир прийняв християнську віру в грецькому обряді, мало теж своє значення.

Руїни Десятинної церкви, збудованої св. Володимиром Великим.

Грецька держава, Візантія, стояла в цьому часі на першому місці між державами Європи. Наш славний історик Грушевський пише, що Візантія й її столиця Царгород, або Новий Рим, як його називали, в очах тодішнього світу були вінцем блиску, культури, слави й могутності. Володарі тодішніх держав старалися

якнайбільше наблизитися до цього світового огнища культури й блеску. Вони всякими способами старалися поріднитися з візантійським цісарським двором та дістати відти клейноди — знаки своєї влади: корону й цісарські одежі.

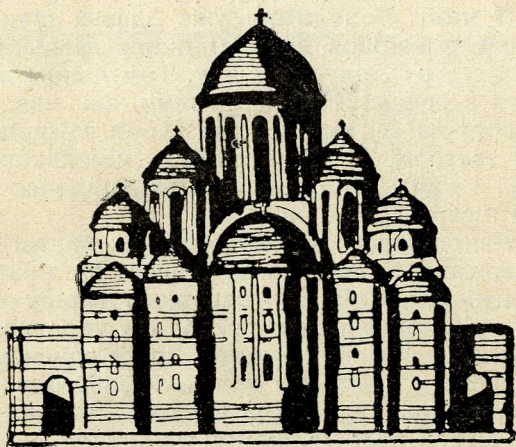
За Володимирових часів грецькі цісарі Василь і Костянтин це були наймогутніші володарі тодішньої Європи. З ними Володимир уже здавна шукав тіснішого союзу й найшов його. Прийняв грецький обряд і дістав їх сестру Анну за жінку. Тим чином не тільки поріднився з грецькими володарями, але мав уже відкриту дорогу на всі європейські двори. Цісарівна Анна була теж сестрою Теофани, жінки німецького цісаря Оттона II, і князь Володимир став водночас свояком німецької цісарської родини.

Християнство зорганізувало також внутрі Володимирову державу. Осередком церковної організації була столиця держави, Київ. Тут заложено першу митрополію, тобто верховне єпископство, що управляло церквами на всіх українських землях. Друге єпископство було в Переяславі, а пізніше єпископські столиці появились у Чернигові, Турові (на Поліссі), Володимирі Волинським, Перемишлі та інших важніших містах. Оця церковна організація стала зразком пізнішої світської державної адміністрації.

З християнством прийшли до нас і церковні закони, а судовласть обняла церковні справи і громадянські разом. Князь Володимир велів зібрати всі закони в одну книгу, що стала зватися „Уставом Володимира“. Цей устав ділився на два розділи. В першому розділі містилися постанови про десятину доходів на удержання церков. Ця десятина обіймала різні роди доходів: з суду, з торгу, з домів, зо збіжжя, ловів, стад та інших прибутків. У другому розділі Уставу князь затверджує церковний суд. Йому підлягали церковні й світські справи. До нього належали справи про поривання дівчат і жінок, про знахорство, чарівництво, про зневаження святих місць і речей, про неправні подружжя й розводи, всякі спори за майно і крадежі, побиття батька або матері, справи прочан, калік, невільників та інші. Єпископам віддано догляд за мірами й вагами по містах та поручено всюди берегти справедливости. Зго-

дом на цих церковних законах і судах стало виростати й світське законодавство та судовласть.

З приходом християнства стали приїжджати в Україну посольства з різних країв та багато місіонарів. Володимир радо вітав усіх, без різниці, чи вони були з Греції, Болгарії, чи з західніх латинських церков, бо

Софійська катедрa, що її збудував Ярослав Мудрий, у своєму первісному вигляді.

тоді не було ще роздору в церкві й усюди була ця сама правдива віра. З Німеччини приїздили сюди славні місії св. Боніфатія.

З Апостольською Папською столицею удержував Володимир тісні взаємини. Літопис записує три папські посольства. Перше посольство прибуло від папи Івана XV. в справі заснування в київській державі перших єпископств, другий раз папські послы приїздили в 991 році в справі архієпископства в Києві й висвячення перших єпископів, а третій раз, у 1000 р., прибули послы з Риму від папи Сильвестра II. Кожний раз приймав їх Володимир із великою любовю й пошаною та вислав і свої посольства з України до Риму.

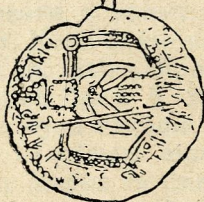
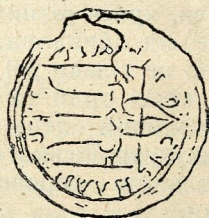
І торгівля тепер неначе б оживилася. Столиця Володимирової держави, Київ, став тепер головним торговельним вузлом між сходом і заходом. Українське на-

селення мало тепер змогу познайомитися з багатьома чужими народами, з їхніми мовами, звичаями. В Києві та інших торговельних містах поселилося чимало купців із Болгарії, Греції, Венеції, Німеччини, Чехії та інших країв. Вони вели оживлену торгівлю на українських землях, а наші купці цілими місяцями перебували в чужих краях і привозили звідтіль важні культурні здобутки.

Тоді Володимир уперше почав чеканити гроші, срібні й золоті, виглядом подібні до нинішніх. По одній стороні монети був образ Христа, або портрет князя Володимира, що сидить на престолі з хрестом у руці, а по другій стороні монети був державний герб Тризуб.

Як бачимо, то християнство в Україні було наче тою цілющою росю, що оживила всі українські землі животворною силою, а князь Володимир став тим ясним сонцем, що освітіло ці землі промінням блиску й слави. Християнство дало Україні великі користі у внутрішньому житті. Християнська віра стала цементом, що зв'язав різні землі й племена в одну державну цілість. До цього часу такого злучника не було. Різні племена мали власні вірування і зв'язану з ними культуру. Вони нерado піддавалися під впливи варягів, чи київських полян, що панували над ними силою меча, та не мали чим зв'язати їх духа.

Інакше було з християнством. Високо розвинена християнська релігія, що давала відповідь на всі життєві питання, що своїм світоглядом, приписами й культурою обнімала всі ді-

Монети Володимира з тризубом.

лянки життя, мусіла всім подобатися. Перед її непереможною силою поганство мусіло уступити. А що ця нова віра йшла з Києва і з доручення київського князя, тому різні частини держави вязалися духовими нитками в одну суцільну, неподільну цілість.

Таксамо і грецький обряд дуже відповідав українській душі і вдачі. Ці веселі, мальовничі й різьблені церкви, краса різних богослужень, празників і обходів, ця безліч обрядових пісень, приписів і звичаїв, вязали собою не тільки всі українські племена, але й асимілювали всякі орди та колоністів на українських землях. По нинішній день віра й обряд так глибоко вросли в душу українського народу й так зрослися з його національною справою, що завидують нам того всі сусіди.

ЗАКІНЧЕННЯ

ПІД ЗНАМЕНЕМ ХРИСТА

Вже 950 років проминуло від торжественного хрещення України. І вже 950 років український народ розвиває в себе християнську культуру, що лягла в основу нашого релігійного й національного життя. Християнську віру прийняв український народ добровільно, серцем і душею, а грецький обряд нашої віри дуже відповідає душі українця.

На українські землі не йшли хрестоносці мечами ширити Христову віру. Християнство в Україні приймалося вже перед Володимиром. Християнська культура мусіла вже довгий час проникати в Україну, бодай у провідні верстви, а офіційне хрещення України за св. Володимира Великого було тільки завершенням релігійного процесу, що тривав уже десятки років.

За цим промовляє й той історичний факт, що вже кількадесять років після введення в Україні християнства, бо 1037. року князь Ярослав Мудрий віддає Україну під Покров Пречистої Диви Марії, а в честь Божої Матері здвигаються церкви, між іншими церква св. Благовіщення на Золотих Воротах. Коли б народ був щойно в початках християнства, цебто напів поганський, треба було б найперше поглиблювати в ньому віру в самого Христа — Бога, а не Святих. Коли ж ще перед Володимиром стояла в Києві церква св. Іллі, а Ярослав Мудрий уже віддає Україну під Покров Преч. Д. Марії, то це вказує на те, що в народі вже була глибше розвинена релігійна культура й народ не тільки вірив у Христа, але також почитав Преч. Діву Марію та Святих.

Крім цього знаємо з історії, що на українських землях після впровадження християнства не було ні-

яких релігійних боротьб у більших розмірах, як це во-
дилося в інших народів (німців, чехів, поляків). Хоч
може між простолюддям декуди й залишилися поган-
ські пересуди й двоєвіря, але й це скоро уступало пе-
ред повагою християнства. Для нас має це незвичайну
вагу, бо свідчить про велику релігійну культуру укра-
їнського народу й загально-національну свідомість, що
впарі з християнством вела наш народ на вершини сла-
ви та блеску.

Що християнство так глибоко вросло в душу укра-
їнської нації, причинився теж і обряд нашої віри. Душа
і вдача українця все весела, жива, багатомовна, поетич-
на, а особливо співуча. Заспокоїти ці наші духові по-
треби міг направду тільки греко-католицький обряд
з великим багатством символіки, звичаїв, приписів, цер-
ковних обходів, празників, добору церковних риз,
ікон та особливо зо своїм чудовим церковним співом,
якого нам цілий культурний світ щиро завидує. Наш
обряд погідний, а при цьому глибоко-змістовний. Нам
просто годі уявити собі українця без грецького обря-
ду. І нині ми це знаємо, що як хто в нас змінить рідний
грецький обряд своєї віри, то здебільша тим самим по-
кидає свої рідні звичаї, свою народню ношу, свою рід-
ну мову, а вслід за цим і національну приналежність.

Історія теж нас учить, що хто хоче вдарити в у-
країнську силу й національну єдність, то найперше вда-
ряє в силу нашої віри й єдність нашого обряду. Так
колись московський цар на київських церквах ставляв
на хрестах на вершку московського державного вір-
ла, а нині Москва скинула вірла та хрест і поставила
свою большевицьку зірку.

Наші запорізькі козаки, вирушаючи походом на
ворога, несли перед собою прапори з образом Бого-
матері, або Архангела Михайла. З кличем „За віру й У-
країну“ йшли в завзятий бій і верталися з перемогою.
Знаємо теж, що в часі панщини переживав наш народ
страшне лихоліття. Всі покинули нас, лишився лиш
„хлоп і поп“. І коли наш народ перетривав це лихоліт-
тя й не дав собі вирвати з душі національних почувань,
то теж завдяки своїй релігійності і привязанню до сво-
го рідного обряду. Гірко бідували тоді люди, але дуже
раділи, коли Зельман-жид привозив ключі до церкви,

й було можна хоч помолитися в рідній мові. Подібно теж і в нинішній важкий час Христова Церква самотня, боїть наболілі рани безталанного українського народу, проганяє з його серця всяку зневіру й знеохоту та скріплює людського духа надією й вірою у краще майбутнє.

На жаль переживаємо сумні часи, коли нинішній світ багато затратив християнського духа. Занепала віра в народі й повстала в душі порожнеча. Замість Бога, стають люди почитати сили природи, як погани. Ми бачимо сьогодні, як декуди народи влаштовують „свята“ в честь лісу, води, в честь сонця, весни, в честь коня, чи іншої тварини. Це не раз аж до смішності доходить і безглуздя. Значить, хочуть люди релігії, хочуть святости, але нехай це буде змислова природа, сотворіння, а не Бог. Люди вірять, бо мусять у щось вірити, лиш поблудили в хаосі нинішніх безбожницьких кличів. Шукають божества там, де його нема.

Для нас, українців, нинішній час ще тим прикріший, що саме там, над Дніпром, де наш князь св. Володимир Великий впровадив віру Христа, панує тепер уже 20 літ Антихрист-сатана. І хоч панує він там не по волі народу, бо це царство сатани накинено йому насильно, сплюндровано Божі храми, кулею заборонено публічно визнавати Христа, та все ж таки заподіяно велику руїну в людських душах і накинено їм пятно новітнього поганства. Вже всякі поневолення переживав український народ, але щоб ворог навіть молитись не давав, такого ще не було в історії України.

Але ми нині вже бачимо, як людство поволи починає отрясатися з цих облудних кличів нинішнього зматеріалізованого світу й починає відроджуватися до нового, правдиво-християнського життя. Християнський світогляд починає проникати в усі прояви людського життя. Люди переконалися, що заспокоєння духових потреб не дасть їм ні сонце, ні місяць, ні ліс, ні найкращий кінь. Людство знаходить свого правдивого Бога й починає налаштовувати своє життя згідно з Його відвічними законами.

Наш український народ чимало разів уже давав докази, що не байдужа йому Христова віра. Бо в ніякому народі віра й обряд не звязалися так тісно й не за-

зубилися так сильно з народнім життям, звичаями, побутом і національною справою, як саме в українському народі. Цього звязку ніхто не розірве, навіть безбожний большевик.

Тому то пропам'ятного 1933 року, у 1900 річницю життя, мук і смерти Христа, українська молодь заманіфестувала перед цілим світом свою вірність Христові. Величавий здвиг квіту народу в свято „Українська Молодь Христові“ доказав світові публичною присягою, що не дозволимо нікому посягати на справи нашої віри. Тому теж і цей ювілейний рік Хрещення України нехай докаже світові, що не байдуже нам Володимирове діло. І віри, в якій ми родилися й обряди, в якому хрестилися, не відступимо ні за що. По 950 роках християнства вже не заманять українця ніякі обманні кумирі, ідоли ні божки. Хочемо Бога в християнській Україні!

Українська молодь на вулицях Львова.

Свято У. М. Х. в 1933. р.

Держава кн. Володимира Великого.

З М І С Т:

Вступ	5
1. Як жили наші предки?	7
2. Наші вірування в давнину	15
3. Володимир Великий будує державу	23
4. Святий Володимир хрестить Україну	29
5. Що дало християнство Україні?	39
6. Закінчення: Під знаменем Христа	49

БІБЛІОТЕКА Р. С. У. К. (найновіші видання)

Т. Є. Красиславич: Спокусник. Кооперативний Чортик	зол.
Казка-правда на 3 дії. Львів, 1933.	0.50
Ів. Керницький: „Пан Інспектор“. Комедія з коопера-	
тивного життя.	0.50
Завдання кооперативних секцій Союзу Українок	0.20
„Слово“ збірка віршів на кооперативні свята 1933	0.60
Т. Фотинюк: Гриби та їх перерібка.	1.—
Т. Барановський: Кооперація, її природа та мета	2.—
К. Коберський: Плянове господарство. Велика пробле-	
ма нашої доби	0.50
І. Федак: Як розвивалися шкільні каси ощадности	0.20
Ю. Танчаковський: Як зберігати товари у споживчій	
крамниці	100
В. Січинський: Нариси з історії української про-	
мисловости	1.50
П. Мигович: Льон і коноплі	0.50
П. Мигович: Торгівля шкірою	0.50
О. Луцький: Кооперативні проблеми	1.—
Кооперативна пропагаторка та її завдання	0.50
Т. Фотинюк: Садовина і городина	1.50

А ДРЕСА ДЛ Я ЗАМОВЛЕНЬ:

Ревізійний Союз Українських Кооператив, Львів, вул. Технічка ч. 1.

Прочитайте і другим розповідajte,

як большевики одурили українського селянина, бо обіцяли йому землю й волю, а насправжки відібрали ще й батьківську нивку та заставили працювати на жидівським лані. Про це пише книжка

„Новітнє кріпацтво“

що коштує всього 30 сотиків.

Замовляйте в Ген. Інституті Кат. Акції,
Л Ї В І В, Н О В І Й С В І Т 22. Для кольпортерів
20 проц. рабату.

Головна причина сучасного важкого лихоліття це занепад віри в Бога, бо слушно каже український народ: Без Бога ані до порога". Але віра це ніжна квітка, що її треба постійно плекати та дбайливо доглядати. Найкращим засобом цього є добре друковане слово, здоровий релігійний часопис. Тому в кожній українській родині мусить знаходитися ілюстрований релігійно-виховний місячник

„Лицарство Пресвятої Богородиці“

що дає правдиве світло для ума та силу для волі, щоб успішно боротися за Божу Славу та добро українського народу.

Річна передплата тільки 1 20 зл., поодинокі ч. 10 сот.

Адреса: Львів, П Скарги 5., число розр. переказу 233

Читайте й поширюйте!

КОЖНИЙ УКРАЇНЕЦЬ - ІНТЕЛІГЕНТ

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ Ч И Т А Є

„Католицька Акція“

вістник Генер. Інституту Кат. Акції
гр. кат. Галицької Церк. Провінції,
що виходить квартално двоаркуше-
вими зшитками та промошує
шлях великій ідеї оновлення люд-
ства серед української суспільності.

Річна передплата 2 золоті

Адреса Редакції й Адміністрації:
Львів, Новий Світ ч. 22 парт.

Ідея життєвої безпеки впливає з глибоко-гуманних й етичних засад, тому життєві безпеки є так дуже поширені в тих великих культурних народів, що заздалегідь думають про належну безпеку будучності молодшого покоління. Заклучуйте життєві безпеки в одинокому українському товаристві взаїмних обезпечень на життя

„КАРПАТІЯ“

Львів, Ринок 38. тел. 258-43.

Поширюйте ідею життєвих обезпек!

Пишіть за інформаціями!

Чи серед молоді вашої місцевости вже поширений
найкращий виховний журнал

„Українське Юнацтво“?

„Українське Юнацтво“ пропагує християнсько-націоналістичну ідеологію, ставить перед очі молоді ідеали й високі завдання, подає всесторонні інформації про життя молоді інших народів та приносить багаті відомості з різних ділянок знання й життя.

Річна передплата виносить 2 зл.
піврічна 1.20 зл. поодиноке число 0.20 зл.

Адреса: „Українське Юнацтво“, Львів, вул. Петра Скарги 5.
Число розрахункового переказу 74.

ОЩАДНІСТЬ

це одна з черт сильного характеру,
це риска творчого світогляду,
це прикмета модерної людини,
це чеснота!

В КОЖНІМ КРУЖКУ КАУМ „ОРЛІВ“

співпрацює

**ОЩАДНОСТЕВА
ЗБІРНИЦЯ**

З ПРОМ-БАНКОМ

ЛЬВІВ, ВУЛ. ГРОДЗИЦЬКИХ ч. 1. І п.

ч. телефонів: 200-15 і 292-15. П. К. О. 506.778.

над різьбленням творчих ха-
рактерів нового покоління

над чинним поборюванням
безробіття

й над розбудовою рідного
промислу.

Товариство Взаїмних Обезпечень „ДНІСТЕР“ Львів, вул. Руська ч. 20.

приймає до обезпечення: а) від вогню: хатні й господарські рухомости, худобу, пашу, збіжжя, товари і т. п. б) від крадіжів-влому: домашнє урядження товарі в крамницях і складах, готівку, векслі, вартісні папери, урядження церков, канцелярій і бюр, машини до писання й рахування і т. п. 4) від грабежів: готівку при її переносенні й перевозженні. — — — — —

Кооп. Банк „Дністер“ Львів, Руська 20.

приймає під найкориснішими умовами вклади й по-
ладнує всі банкові справи. — — — — —

Хто що місяця складає готівку на премійну книжечку впро-
довж одного року, може крім звичайних відсотків одер-
жати також нагороду за ощадність 25 — 100 золотих.

ДРУКАРНЯ

„С Л О В О“

У ЛЬВОВІ, ЧАЦЬКОГО 6.

ТЕЛЕФОН 276-24. =====

ВИКОНУЄ
ВСІ ДРУКАРСЬКІ РО-
БОТИ НАЙДЕШЕВШЕ,
НАЙСОЛІДНІШЕ І НАЙ-
ТОЧНІШЕ НА УМОВ-
ЛЕНИЙ РЕЧИНЕЦЬ.

ЧИ ВИ МАЄТЕ ВЖЕ КНИЖЕЧКУ

„ЗА ДУШУ ДИТИНИ“?

Це найкращий підручник виховання дітей, конечний для кожного батька а матері. Діти — Божа благодать, але й велика відповідальність перед Богом, тому, як хочете знати, чи добр: свої діти виховуєте та яких помилок допускаєтеся, то замовте собі негайно цю гарну книжку.

ЦІНА 70 СОТИКІВ.

**Замовляти в Ген. Інституті Католическої Акції
Львів, Новий Світ ч. 22.**

Рентовність молочної господарки забезпечите собі
якщо вести її будете під провсдом і за вказівками

М А С Л О С О Ю З У

та збувати молоко тільки через його Район. молочарні.

Згідно з умовою з Т-вом св. Андрея у Львові

„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“

зі своїми складами в краю є оди-
ноким доставцем богослужебних
вин для Всеч. Духовенства. Для
Хв. церковних Братств поручаємо
свічки і кадило. — — — —

„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“

обеднує споживачів по містах і до-
ставляє для своїх членів усі спō-
живчі товари й артикули до до-
машнього ужиткування. — —

Свідомий українець

миється — пере
тільки найкращим, українським м и л о м

„ЦЕНТРОСОЮЗ“

Економічний розвиток це основа кращої майбутності
нації, а підстава економічного розвитку — це ощадність.
Тому вчіться шадити та заохочуйте до ощадности всіх,
кому залежить на добрі нації.

НАЙКРАЩЕ ЛЬОКУВАТИ СВОЇ ОЩАДНОСТІ
в Товаристві Ощадність

у Львові, вул. Костюшка
(при Центробанку)

телефон 204-33.

Всі свідомі Українці!

Пам'ятайте!

що ц.и.корія „Л У Н А”

підмінка кави „ПРАЖІНЬ”

і солодова кава „Л У Н А”

це вироби української кооп. фабрики

„Суспільний Промисл” Львів-Знесіння,
Жовківська 188. тел. 242-97.

Старі черевики
відмолоджує тільки

„ЕЛЕГАНТ”

Одинки в краю Українські Графічні Заведення

„У Н І Я”

Львів, вул. Мілковського ч. 5. Тел. 292-97.

КЛІШАРНЯ виконує: друкарські кліші одно
й більше барвні довільної величини.

ЛІТОГРАФІЯ виконує: різного роду ети-
кети, афіші, грамоти, блянкети й інше.

НИЗОДРУК (тіфдрук) виконує: одно і біль-
ше кольорові образи, картки, цінні папе-
ри, мапи, проспекти й інші роботи.
Виконуємо найновішою технікою у до-
вільній величині. — — — — —

Українське Похоронне Заведення

„Х А Р І С”

Львів, Корняків 3. (Народний Дім) н. Преображенської Церкви. тел. 214-64.

УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ПРЕСА

В ГАЛИЧИНІ в 1938 році

М Е Т А Адреса: Львів, вул. Японська 7 II п. Поодиноке число має 8 сторін і коштує 20 сот.; місячно 80 сот. — Часопис для інтелігенції.

НОВА ЗОРЯ. Адреса: Львів, вул. Гродзіцьких 2 I. п. Поодиноке число має 8 сторін і коштує 20 с.; місячно 2 зол. Часопис для інтелігенції. Виходить 13-тий рік. Почитний у краю й за границею.

ПРАВДА. Адреса: Львів, вул. Гродзіцьких 2 I. п. Поодин. число має 12 сторін і коштує 10 сот. Що місяця ілюстр. додаток для діточок. Незвичайно цікавий і багато ілюстрований часопис для народу Річно всього 5 зл.

УКРАЇНСЬКИЙ БЕСКИД. Адреса: Перемишль, вул. Костюшка 5. (Нар. Дім) Поодиноке число має 8 сторін великого формату а коштує всього 15 (в більшій кількості примірників 10 сот.) Чвертьрічно 2'50 зол.

ХРИСТОС НАША СИЛА. Адреса: Львів, вул. Японська 7 II. п. Поодиноке число має 8 стор. і коштує 5 сот. Ілюстрований часопис для народу. Річно 2'40 зол.

Місячники :

МІСІОНАР ПРЕСВ. ІСУСОВОГО СЕРЦЯ. Адреса: Жовква, вул. Василянська 2. Поодиноке число має 28 сторінок, а коштує всього 15 сот. Річно 1'50 зол. Виходить 41-ий р.

ЛИЦАРСТВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ. Адреса: Львів, вулиця Петра Скарги ч. 5. Поодин. число має 16 стор. і коштує 10 сот. Річно 1'20 зол.

ПРЕСВЯТАЯ БОГОРОДИЦЕ СПАСИ НАС. Адреса: Львів, вул. Японська 7 II. п. Поодиноке число має 16 сторінок і коштує 10 сот

УКРАЇНСЬКЕ ЮНАЦТВО. Адреса: Львів, вул. Петра Скарги 5. Поодиноке число має 16 стор і коштує 20 сот. — Часопис для старої молоді. Річно 2 зол.

НАШ ПРИЯТЕЛЬ. Адреса: Львів, вул. Сикстуська 39а. Поодин. число має 16 стор. і коштує 15 сот Прегарний ілюстрований часопис для молоді. Річно 1'50 зол.

ДЗВОНІ. Адреса: Львів, вул. Японська 7 II, п. Поодиноке число має 24 стор. і коштує 1'80 зол. Річно 20 зол. Гарний і цінний літературно-науковий журнал.

КАТОЛИЦЬКА АКЦІЯ вістник Ген. Інституту Католицької Акції гр. кат. Гал. Церк. Провінції. Адреса: Львів, Новий Світ 22. Передплата річно 2 зол. Ідеологічний тримісячник для інтелігенції.

ВАЖНА СУСПІЛЬНА УСТАНОВА

„Каса Української Католицької Молоді“

Це кредитова щаднича коопера-
тива, що її головним завданням
є організованим способом пома-
гати українській молоді в бороть-
бі з твердим життям. При її по-
мочі здобуде наша молодь фахо-
ве знання, розбудує нові варста-
ти праці та стане творчим чин-
ником у нашому національному
житті.

„Каса У. К. М.“ переводить усі
банкові ділання, збирає ощадно-
сти й уділяє позичок. Числить на
масове членство, бо уділ вино-
сить тільки 5 зл. (вписове 1 зл.

Пропагуйте високі ідеї „Каси У. К. М.“

адреса: Львів, вул. Шептицьких 14.

П. К. О. 504. 314.

Група 59конт (1986)

РА

1206

СВІТЛО З НЕБА
В УКРАЇНІ